

A bronzkori eurázsiai népségek archeogenetikai kutatásának legújabb eredményei a Nature-ben

A bronzkori Eurázia Kr. e. 3000–1000 közötti kétezer éves története nagy kulturális változásokkal, és kisebb-nagyobb népesség mozgásokkal jellemezhető. Ezen mozgalmas időszak populációgenetikai jellemzőit tanulmányozta a közelmúltban egy nemzetközi kutatócsoport, megkísérelve a genetikai eredmények régészeti értelmezését is. A dán és svéd kutatók, Morten E. Allentoft, Martin Sikora, Eske Willerslev, valamint Kristian Kristiansen és Karl-Göran Sjörgeren vezetésével végzett elemzések eredményei a Nature 2015. június 11-i számában jelentek meg.

A nagyszabású kutatási projektben 101 eurázsiai, közte 4 magyarországi középső bronzkori lelőhelyről (Érd, Százhalombatta, Battonya, Szőreg) származó minta elemzésére került sor az MTA BTK Régészeti Intézete (Kiss Viktória, Szeverényi Vajk), az ELTE TTK Biológiai Intézet Embertani Tanszéke és a Magyar Természettudományi Múzeum Embertani Tára (Hajdu Tamás), a százhalombattai Matrica Múzeum (Vicze Magdolna), az ELTE BTK Régészettudományi Intézete (Tóth Gusztáv), a Szegedi Tudományegyetem Embertani Tanszéke (Pálfi György, Paja László), valamint a Torontói Egyetem (Paul R. Duffy) munkatársainak részvételével.

Az eredmények azt mutatják, hogy a bronzkor egy dinamikus időszak volt, nagyobb népesség mozgások is történtek, melyeknek meghatározó szerepe volt a mai Európa és Közép-Ázsia népességtörténeti képeinek létrejöttében. A Kr.e. 4. évezred végén és a 3. évezred elején a kelet-európai sztyeppéről Közép-Európa irányába mutathatók ki vándorlások, melyet a genetikai adatok értelmezése alapján később egy kelet felé irányuló visszaáramlás követett. Ez a folyamat megfelel az indoeurópai nyelvű népek eredetéről vallott egyik elméletnek.

Fontos eredmények születtek a laktóz érzékenység kérdéskörében is: korábban az általános vélekedés szerint a laktóz tolerancia a Balkánon vagy a Közel-Keleten fejlődött ki az újkőkori élelemtermelés bevezetésével összefüggésben. Jelen kutatás azonban azt bizonyítja, hogy az a mutáció, amely a laktóz toleranciát eredményezi még a bronzkorban is ritka Európában. Ez a genetikai jelleg feltehetően az ún. gödörsíros kurgánok (Jamnaja) népességének kaukázusi pásztoraival együtt érkezett Európába, de az a szelekció sokkal később játszódtott le, amely a legtöbb európai ember szervezetét laktóz toleránssá tette.

A vizsgált közép-európai minták esetében a keleti eredetű ún. gödörsíros kurgánok közösségeinek génjeivel a legtöbb kapcsolatot a rézkor végének és bronzkor kezdetének népessége mutatja. A későbbi, magyarországi középső bronzkori minták esetében ez a genetikai kapcsolat azonban nagyon kismértékű.